บทความ ๑๗/๒๕๖๐
วีระเชษฐ์ จรรยากูล
นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ

กล้องวงจรปิดที่เกิดเหตุ ช่วยได้นะ

มีข่าวเด่นมาเล่าให้ฟังครับ ที่เกี่ยวกับทหารทำวิสามัญเด็กชายชาวเขาคนหนึ่ง จากกรณีการเข้าจับกุมยาเสพติดในหมู่บ้านทางภาคเหนือ ซึ่งเจ้าหน้าที่ได้ชี้แจงว่าพบว่ามีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับ ยาเสพติด และในขณะเข้าจับกุมได้ต่อสู้โดยใช้อาวุธ จึงจำเป็นต้องจัดการอย่างเด็ดขาด แต่ปรากฏว่าฝ่ายของผู้เสียหายมีความสงสัยในหลาย ๆ ประเด็น เช่น เป็นเด็กดีไม่เคยมีประวัติ ได้รับรางวัลเป็นผู้นำเยาวชนในเรื่องกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด ตลอดจนสภาพตำแหน่งของอาวุธที่ตกอยู่ ก็เลยพยายามหาหลักฐานที่แสดงสภาพสถานที่ขณะเกิดเหตุ และเห็นว่าประชาชนมีสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ประกอบกับพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ก็เลยจะใช้ช่องทางนี้ขอหลักฐานเป็นภาพจากกล้องวงจรปิดที่บันทึกภาพสถานที่เกิดเหตุไว้ ฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับสูงก็กล่าวแบบมีแนวโน้มว่าให้ไปขอจากตำรวจภูธรภาค ๕ แต่คงให้ไม่ได้เพราะเป็นส่วนประกอบอยู่ในสำนวนอาจจะกระทบต่อรูปคดี

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๔ บัญญัติว่า "ข้อมูลข่าวสาร หมายความว่า สิ่งที่สื่อความหมายให้รู้เรื่องราวข้อเท็จจริงไม่ว่าจะจัดทำไว้ในรูปของเอกสาร แฟ้ม รายงาน หนังสือ แผนผัง แผนที่ การบันทึกภาพหรือเสียง การบันทึกโดยวิธีอื่นใดที่ทำให้สิ่งที่บันทึกไว้ปรากฏได้" "ข้อมูลข่าวสารของราชการ" หมายความว่า ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองหรือควบคุมดูแลของหน่วยงานของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการของรัฐหรือข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเอกชน" กรณีนี้ถ้าบริเวณนั้นมีกล้องจริง หากเป็นกล้องที่หน่วยงานของรัฐเป็นผู้ไปติดตั้ง ภาพที่บันทึกไว้จากกล้องวงจรปิดก็จะเป็นข้อมูลข่าวสารของราชการ หากฝ่ายผู้เสียหายต้องการได้ภาพหลักฐานนั้น ก็ต้องมีหนังสือเป็นลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจน ถึงหน่วยงานผู้ครอบครองข้อมูลข่าวสารนั้นว่าต้องการข้อมูลข่าวสารอะไร

ส่วนหน่วยงานของรัฐเมื่อได้รับหนังสือคำขอแล้วก็ต้องแจ้งผลให้ผู้ขอได้ทราบภายในสิบห้าวันว่าข้อมูลข่าวสารที่เขามีคำขอนั้นจะเปิดเผยให้ได้หรือไม่ ซึ่งหากให้ไม่ได้ก็ต้องแจ้งเหตุผลตามมาตรา ๑๕ พร้อมแจ้งสิทธิอุทธรณ์ตามมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ให้ผู้ขอได้ทราบ ถ้าสิบห้าวันแล้วท่านยังไม่แจ้ง ผู้ขอก็สามารถไปใช้สิทธิร้องเรียนต่อคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ หรือท่านปฏิเสธไม่เปิดเผยก็ไม่เป็นไร เขาก็ใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารได้ต่อไป ส่วนจะเป็นภายในสิบห้าวันหรือหนึ่งปีก็อยู่ที่ว่าท่านได้แจ้งสิทธิอุทธรณ์ให้เขาทราบไปในหนังสือปฏิเสธด้วยหรือไม่ แต่ยังมีประเด็นอีกนะครับ หากหน่วยงานปฏิเสธว่าไม่มีสำเนาภาพตามที่ขอเนื่องจากบังเอิญส่งซ่อมก่อนหน้าวันเกิดเหตุ ๒ - ๓ วัน หากผู้ขอไม่เชื่อก็ยังร้องเรียนให้ตรวจสอบความมีอยู่ของข้อมูลข่าวสารได้

คิดว่าไม่นานครับเรื่องนี้คงมีไปที่คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ตอนจบเป็นอย่างไรก็จะเรียนให้ทราบครับ ต้องการหารือ ปรึกษาการใช้สิทธิหรือปฏิบัติให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ติดต่อได้ที่สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ๐ ๒๒๘๓ ๕๖๗๘ www.oic.go.th

"เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น"

บทความ อ. ๑๔/๒๕๖๐

วีระเชษฐ์ จรรยากูล

นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ

สามีแอบไปกู้เงิน

หน่วยงานของรัฐจำนวนมากทุกกระทรวง กรม ทุกอาชีพมีสหกรณ์ออมทรัพย์ของตนเองเพื่อเป็นช่องทางการออมเงิน และจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก มีที่ตั้งสำนักงานอยู่ในนั้น และบุคลากรก็เป็นเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานนั้น มีบางแห่งที่จ้างพนักงานเฉพาะ แล้วอย่างนี้สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นหน่วยงานของรัฐหรือไม่ อ่านเรื่องนี้ครับ

นางสาว ก. ทราบมาว่าสามีตนเองซึ่งเป็นนายตำรวจ ได้ยื่นขอกู้เงินจากสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจ จำกัด ซึ่งในการยื่นกู้นั้นต้องได้รับความยินยอมจากคู่สมรส แต่นางสาว ก. ไม่ทราบเรื่อง จึงมีหนังสือถึงผู้จัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจ จำกัด ขอสำเนาเอกสารเงินกู้สหกรณ์ของสามีทุกแผ่นทุกฉบับที่ยื่นกู้เพื่อตรวจสอบว่ามีการปลอมแปลงลายมือชื่อของนางสาว ก. ในคำขอกู้เงินหรือไม่ แต่สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจ จำกัด มีหนังสือแจ้งปฏิเสธการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารโดยให้เหตุผลว่า มติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ไม่สามารถให้ข้อมูลส่วนตัวของสมาชิก เพราะต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ การให้ข้อมูลสมาชิกแก่บุคคลภายนอก หรือหน่วยงานนั้นต้องได้รับความยินยอมจากสมาชิกก่อน นางสาว ก. จึงมีหนังสืออุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร เรื่องเป็นมาอย่างนี้ครับ

คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารมีประเด็นพิจารณาว่า ข้อมูลข่าวสารที่นางสาว ก. มีคำขอเป็นข้อมูลข่าวสารของราชการหรือไม่ เพราะตามมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ หมายความว่า ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองหรือควบคุมดูแลของหน่วยงานของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐ หรือข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเอกชน มีประเด็นต้องพิจารณาอีกว่า สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจ จำกัด เป็นหน่วยงานของรัฐหรือไม่ เมื่อดูพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ ท่านอธิบายว่า สหกรณ์ หมายความว่า คณะบุคคล ซึ่งร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมโดยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันและได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้ เมื่อมีกฎหมายกำหนดฐานะไว้ชัดเจนอย่างนี้ สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจ จำกัด จึงเป็นหน่วยงานของเอกชน มิใช่หน่วยงานของรัฐตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ข้อมูลข่าวสารตามที่นางสาว ก. ได้มีคำขอจึงไม่ใช่ข้อมูลข่าวสารของราชการ คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร จึงมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์เรื่องนี้ไว้พิจารณา

ชี้แจงภรรยาให้ดี ๆ ก็แล้วกันครับว่า เงินที่กู้ไปให้บ้านไหน เงินที่ส่งเป็นหน้าที่ของบ้านไหน เรื่องนี้สั้นๆ ง่ายๆ ต้องการให้ทราบว่าเป็นเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ครับให้ประชาชนใช้กับหน่วยงานของรัฐ ไม่มีผลใช้บังคับกับเอกชน หากมีข้อสงสัยเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ หารือไปได้ที่สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ๐ ๒๒๘๓ ๔๖๗๘ www.oic.go.th

"เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น"

(สค ๒๗/๒๕๕๙)

บทความ อ. ๑๕/๒๕๖๐

วีระเชษฐ์ จรรยากูล

นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ

ผมไม่ได้รายงานเท็จนะ

การขอสำเนาเอกสาร กับขอให้ลบหรือแก้ไขข้อความในเอกสารหนังสือที่หน่วยงานทำขึ้น เป็นคนละเรื่องกันนะครับ มาดูกันว่าข้อความที่ขอให้ลบออกนั้น เป็นข้อมูลข่าวสารหรือไม่

เรื่องนี้นายเอได้รับทุนการศึกษาไปเรียนต่อต่างประเทศจากทุนของกระทรวงการคลัง เป็นเวลา ๔ ปี ต่อมากระทรวงการคลังตรวจสอบพบว่านายเอได้รับทุนรัฐบาล (ก.พ.) ในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) แต่ไม่แจ้งให้กระทรวงการคลังทราบ จึงได้พิจารณาให้ทุนแก่นายเอไป นายเอ จึงขาดคุณสมบัติผู้รับทุนการศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการของกระทรวงการคลังว่า ผู้รับทุนหรือสมัครรับทุนต้องไม่เป็นผู้อยู่ระหว่างรับทุนหรือรอรับทุนอื่น กระทรวงการคลังจึงมีหนังสือเรียกให้นายเอรายงานตัวแล้วกลับไปทำงาน โดยแจ้งว่าการที่ไม่แจ้งว่าได้รับทุนของ สกอ. จนกระทรวงการคลังให้ทุนทั้งที่ขาดคุณสมบัติตั้งแต่แรก ถือว่ามีเจตนาปกปิดข้อมูล และตามระเบียบข้าราชการพลเรือนก็ว่าไว้ ข้าราชการพลเรือนสามัญต้องไม่รายงานเท็จต่อผู้บังคับบัญชา การรายงานโดยปกปิดความจริงที่ต้องแจ้ง ก็ถือว่ารายงานเท็จด้วย นายเอจึงต้องการให้ลบข้อความในหนังสือที่ระบุว่า "ถือว่าท่านมีเจตนาปกปิดข้อมูลการรับทุนของ สกอ. ซึ่งไม่เป็นไปตามมาตรา ๙๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ที่บัญญัติว่า ข้าราชการพลเรือนสามัญต้องไม่รายงานเท็จต่อผู้บังคับบัญชา การรายงานโดยปกปิดความจริงซึ่งควรต้องแจ้ง ถือว่ารายงานเท็จด้วย" และมีหนังสือถึงกระทรวงการคลังขอให้ลบข้อความดังกล่าวออกจากหนังสือ โดยอ้างสิทธิตามมาตรา ๒๕ และขอให้ยกเลิก/เพิกถอนหนังสือฉบับดังกล่าว แต่กระทรวงการคลังมีหนังสือแจ้งว่าไม่สามารถลบข้อความใดออกจากหนังสือฉบับดังกล่าวได้ เพราะหนังสือที่แจ้งนายเอให้กลับไปทำงานเป็นการชี้แจงข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย เมื่อการตรวจสอบพบข้อเท็จจริงจึงได้ถอนสิทธิการรับทุนการศึกษา แต่เมื่อนายเอได้ลาออกจากราชการ กระทรวงการคลังจึงไม่ได้ดำเนินการทางวินัย และไม่ต้องชดเชย ชดใช้ความเสียหายใดๆ

คณะกรรมการวินิจฉัยฯ วินิจฉัยว่า ข้อความในหนังสือกระทรวงการคลัง ที่ระบุข้อความดังกล่าวมิใช่ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลตามมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ จึงมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์เรื่องของนายเอไว้พิจารณา

ทั้งที่ข้อความนั้นมันบาดใจนายเอ แต่คณะกรรมการวินิจฉัยก็ลบให้ไม่ได้ครับ เพราะมาตรา ๒๕ ที่อ้างนั้นเป็นการให้แก้ไข เปลี่ยนแปลงหรือลบ วัน เดือน ปีเกิด ประวัติส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตนให้ถูกต้องตรงตามความจริงครับ หากมีข้อสงสัยเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ หารือไปได้ที่สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ๐ ๒๒๘๓ ๔๖๗๘ www.oic.go.th

"เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น"

(สค ๒๖/๒๕๕๙)

น.ส.สุกัญญา วงศ์รัตนชัย
นักประชาสัมพันธ์ชำนาญการ

จะเปิดเผยข้อมูลในใบอนุญาตได้เพียงใด

หน่วยงานรัฐที่ทำหน้าที่ออกใบอนุญาตให้แก่หน่วยงานหรือผู้ประกอบการต่าง ๆ จะสามารถเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในใบอนุญาตได้หรือไม่เพียงใด หากมีผู้ขอให้หน่วยงานรัฐซึ่งครอบครองหรือควบคุมดูแลใบอนุญาตนั้นเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

กรมการปกครองมีหนังสือขอหารือคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการว่า ปัจจุบันมีหน่วยงานเอกชนหลายแห่งใช้สิทธิขอข้อมูลข่าวสารตามมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ขอให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับใบอนุญาตที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมการปกครองซึ่งมีจำนวนมาก ประกอบกับมีข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลรวมอยู่ด้วยจะสามารถเปิดเผยได้หรือไม่จึงขอหารือเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป

คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ โดยคณะอนุกรรมการตอบข้อหารือตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการพิจารณาแล้วจึงตอบข้อหารือว่า ใบอนุญาตที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมการปกครองหากมีกฎหมายหรือระเบียบเฉพาะกำหนดวิธีการเปิดเผยไว้เป็นการเฉพาะ หรือกำหนดให้ผู้ได้รับอนุญาตต้องแสดงใบอนุญาตไว้โดยเปิดเผย เช่น ใบอนุญาตค้าของเก่า ซึ่งพระราชบัญญัติควบคุมการขายทอดตลาดและค้าของเก่า พุทธศักราช ๒๔๗๔ กำหนดให้ต้องแสดงไว้ ณ ที่ทำการค้า เป็นต้น กรณีดังกล่าวกรมการปกครองเปิดเผยใบอนุญาตและข้อมูลทั้งหมดในใบอนุญาตได้แม้จะมีข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลอยู่ด้วยก็ตาม แต่หากการอนุญาตใดกฎหมายในเรื่องนั้นไม่ได้กำหนดให้ผู้รับใบอนุญาตต้องแสดงใบอนุญาตโดยเปิดเผยเป็นการทั่วไป กรมการปกครองต้องพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไปว่าจะเปิดเผยได้มากน้อยเพียงใด เนื่องจากอาจมีข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลหรือข้อมูลอื่นที่อาจกระทบความเป็นส่วนตัวของผู้รับใบอนุญาตรวมอยู่ด้วย

สุดท้ายแล้วหน่วยงานที่ออกใบอนุญาตต้องใช้ดุลยพินิจในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารค่ะ แต่หากพิจารณาแล้วยังสับสนหรือไม่เข้าใจสามารถสอบถามได้ที่สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล ดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐ หรือ www.ok.go.th หรือ www.facebook.com/oicinfo